

EN NY STRATEGIVEJ FOR REGION SJÆLLAND

HOVEDRAPPORT | 9. OKTOBER 2009

I samarbejde med

F R I A G E N T
➤ E S K I L D
H A N S E N

INFORMED DECISIONS

COPENHAGEN ECONOMICS

| KOLOFON

Forfattere: Claus Frelle-Petersen, Eskild Hansen, Lars B. Termansen
Kunde: Vækstforum Sjælland, Region Sjælland
Dato: 9. oktober 2009
Kontakt: SANKT ANNÆ PLADS 13, 2. SAL | 1250 KØBENHAVN
TELEFON: 2333 1810 | FAX: 7027 0741
WWW.COPENHAGENECONOMICS.COM

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	4
Kapitel 1 Få, markante indsatser med effekt i en ny strategivej	5
Kapitel 2 Den nye strategi skal adressere to problemer	9
2.1. Gabet i værdiskabelse trækker velstanden ned	9
2.2. Regional ubalance afspejler et geografisk mønster.....	12
Kapitel 3 Forslag til vision, potentiale og policy for tre indsatser	14
3.1. Understøtte regionale styrkepositioner	15
3.2. Løft underleverandører i globale værdikæder	19
3.3. Flere højtuddannede i sjællandske virksomheder.....	20
3.4. Erhvervsområder som ikke prioriteres	21

FORORD

Vækstforum Sjælland skal formulere en ny regional erhvervsudviklingsstrategi, der skal have virkning fra 2011 til 2014.

Strategien skal sætte fokus på færre, markante indsatsområder, der adresserer de udfordringer og potentialer, som regionen har.

Vækstforum ønsker at tage udgangspunkt i et faktisk grundlag om regionens erhvervs-mæssige udgangspunkt, udfordringer og vækstmuligheder, når Vækstforum skal beslutte sig for at prioritere og skærpe den fremtidige indsats. Desuden ønsker Vækstforum at tage bestik af den nuværende økonomiske krise i vurderingen af de fremtidige vækstmuligheder i regionen.

Sekretariatet for Vækstforum har derfor bedt Copenhagen Economics om at udarbejde en situationsanalyse og fremlægge forslag til indsats, som kan styrke regionens erhvervsudvikling i den kommende strategiperiode. Copenhagen Economics har gennemført opgaven i samarbejde med Fri Agent Eskild Hansen.

Vores afrapportering består af to dele: Denne hovedrapport med anbefalinger til en ny strategivej og en bilagsrapport.

Claus Frelle-Petersen
Copenhagen Economics

Kapitel 1 | FÅ, MARKANTE INDSATSER MED EFFEKT I EN NY STRATEGIVEJ

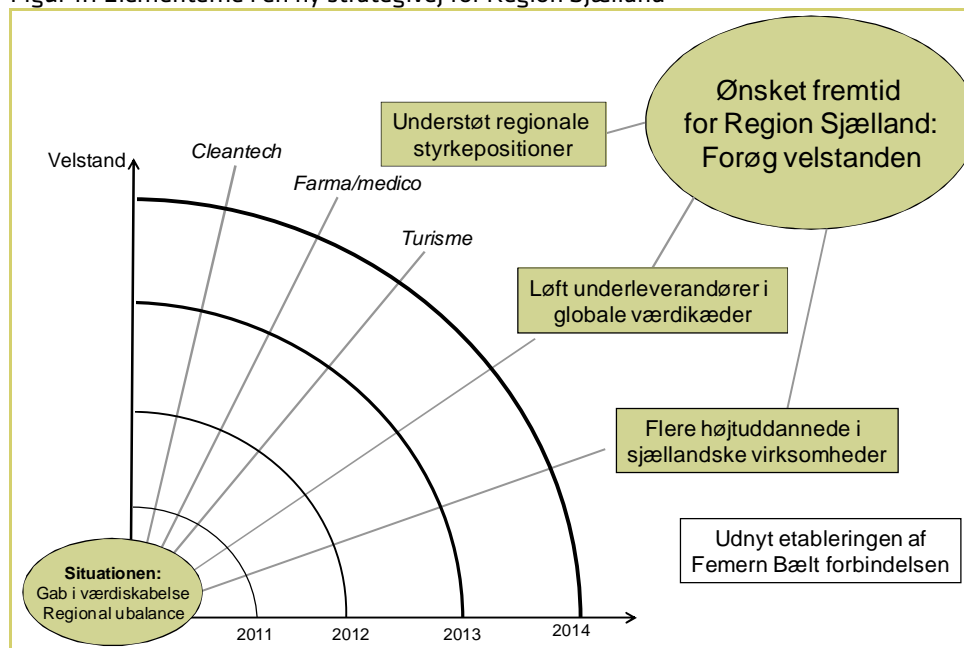
Region Sjælland står over for to centrale udfordringer, som skal adresseres i den nye strategi. Det drejer sig, for det første, om gabet i værdiskabelsen i virksomhederne i Region Sjælland og, for det andet, om en regional ubalance, der trækker Sjælland i to retninger. En løsning på disse to problemer er afgørende for, at regionen kan skabe større velstand.

Region Sjælland skal prioritere målbare og konkrete indsatser på erhvervsområder, så gabet i værdiskabelsen og den regionale ubalance mindskes og velstanden øges.

Vi anbefaler, at Vækstforum i den næste strategiperiode fra 2011 til 2014 prioriterer tre indsatser, som kan bidrage til at tackle regionens to centrale udfordringer. Herudover bør Vækstforum i den kommende strategiperiode udnytte etableringen af Femern Bælt forbindelsen til bl.a. at skabe nye job- og kompetenceudviklingsmuligheder i regionen.

Den nye strategivej er sammenfattet i figur 1.1. og uddybes i det følgende.

Figur 1.1 Elementerne i en ny strategivej for Region Sjælland

Kilde: Copenhagen Economics

For det første skal Vækstforum aktivt *understøtte regionale styrkepositioner inden for cleantech, farma/medico og turisme*. Region Sjælland har styrkepositioner inden for cleantech og farma/medico fælles med Region Hovedstaden og skal føre en offensiv erhvervs politik på områderne. Det skal Region Sjælland gøre både selvstændigt og i samarbejde med Region Hovedstaden. Styrkepositionerne har stor betydning for regionen, et vækspotentiale og høj værdiskabelse. Turisme er et område, som har potentiale for et løft i vækst og værdiskabelsen, og som i særlig grad vil bidrage til at løfte yderområder i regionen.

For det andet skal Vækstforums indsats bidrage til at *løfte stærke underleverandører i globale værdikæder*. En erhvervsindsats skal målrettet løfte strategi, forretningsudvikling og innovation hos stærke underleverandører med potentiale for global vækst. Sjælland har på tværs af en række erhverv mange mindre og mellemstore underleverandørvirksomheder med en række fælles udviklings- og vækstvilkår, hvor vækstmuligheder ligger i en stadig specialisering og stærkere international positionering i globale værdikæder. Det gælder virksomheder inden for plast, stål og jern, maskiner, byggematerialer, fødevarer og de nævnte klyngeerhverv cleantech og farma/medico.

For det tredje skal Vækstforums indsats bidrage til ansættelse af *flere højtuddannede i sjællandske virksomheder*. Vækstforum skal målrettet arbejde for, at kompetenceniveauet løftes ved, at virksomheder rekrutterer og beskæftiger flere med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse. Virksomheder i Region Sjælland har færre beskæftigede med videregående uddannelser end virksomheder i de andre danske regioner. Det påvirker vækstmulighederne og værdiskabelsen i sjællandske virksomheder negativt i en skærpet global konkurrence om videnstunge og højt specialiserede produkter og ydelser.

Copenhagen Economics vurderer, at samlet kan de tre markante indsatsere føre til en velstandsstigning i Region Sjælland på 2,2 procent svarende til et løft i indkomsten på 2,8 mia. kr. årligt.

Vi anbefaler, at Vækstforum prioriterer en stor andel - gerne 80 procent - af de samlede midler fra regionen, EU og projektdeltagerne til de tre erhvervspolitiske indsatsere i en vedvarende og flerårig indsats fra 2011-14 - og helst frem mod 2020. Det kan sikre gennemslagskraft, kontinuitet og læring, hvis det gøres rigtigt.

Foruden de tre indsatsområder anbefaler vi, at Vækstforum prioriterer Femern Bælt forbindelsen i den nye strategi. Det skal ske med henblik på at opnå kortsigtede gevinster under etableringen af forbindelsen og høste de mulige langsigtede gevinster for regionen, når forbindelsen er en realitet. På kort sigt kan etableringen af Femern Bælt forbindelsen skabe jobmuligheder og føre til opkvalificering af grupper på det sjællandske arbejdsmarked, som er udsatte under den nuværende krise. Især hvis byggepladsen etableres på Lolland. Derfor skal Vækstforum i samarbejde med sine partnere i størst mulig omfang bidrage til, at regionen får glæde af de job- og uddannelsesmuligheder, der skabes under etableringen af Femern Bælt forbindelsen. Det vil bidrage positivt til velstand i regionen i byggeperioden.

På længere sigt når forbindelsen er en realitet, *kan* forbindelsen føre til øget aktivitet, vækst og velstand i regionen. Forbindelsen skaber en ny geografi. Rejsetider reduceres og tilgængeligheden til og fra regionen forbedres markant. Det betyder lavere omkostninger, samt at markeder rykker tættere på.¹ Men de positive virkninger er ikke givet. I udgangspunktet er Region Sjælland ikke integreret med Nordtyskland, og der er på nuværende tidspunkt ingen

¹ Se bl.a. Copenhagen Economics & Prognos (2006) *Regional Effects of a fixed Fehmarn Belt Link*

iøjnefaldende synergimuligheder mellem de to regioner, der indikerer, at regionen kan blive et nyt økonomisk center i Østersøregionen. Måske vil forbindelsen i højere grad komme de eksisterende centre i Hovedstadsområdet, Berlin og Hamburg til gavn. Det bliver Vækstforums opgave at stille skarpt på og vurdere mulighederne, som en fast forbindelse kan give regionen på længere sigt og lægge sig fast på handlinger frem mod 2019, som kan forberede regionen til at udnytte den nye geografi. Derfor skal Femern Bælt forbindelsen også ud fra et langsigtet perspektiv være en del af Vækstforums strategiske dagsorden i den kommende strategiperiode.

Vi har vurderet en række andre mulige indsatsområder, som regionen har fokus på i den nuværende strategi. Disse områder rummer imidlertid ikke i samme omfang potentialer for løft i beskæftigelse og værdiskabelse, ligesom de ikke i samme omfang kan bidrage til en bedre regional balance. Deres størrelse kan også gøre, at deres regionale betydning er begrænset.

En ny strategivej skal adressere to problemstillinger

De tre indsats udgør tilsammen en ny strategivej for Region Sjælland, hvor indsatserne konkret og målbart skal sigte på at løfte regionen på beskæftigelse, værdiskabelse og dermed velstanden.

De tre indsatsområder tackler samtidig to helt centrale, strategiske udfordringer, som Region Sjælland står over for, og som betyder, at regionen halter efter på velstand i forhold til Danmark som helhed.

For det første har virksomhederne i Region Sjælland en lavere produktivitet sammenlignet med virksomheder i tilsvarende brancher i Danmark som helhed. Der er tale om et *gab i værdiskabelsen* i virksomhederne, som ikke skyldes sammensætningen af erhvervslivet i regionen, men en lavere værdiskabelse i de enkelte erhverv. En ny strategivej skal tage målrettet sigte på at løfte værdiskabelsen.

For det andet har erhvervsudviklingen i regionen en geografisk slagside. Der er tale om en *regional ubalance*, som påvirker regionens samlede mulighed for at øge velstanden. Den nye strategivej vil modvirke og mindste ubalancen, som ser ud til at forværres under den aktuelle nuværende økonomiske krise. Ubalancen kan også forværres på længere sigt, hvis der ikke sættes ind. Det betydelige mismatch mellem udbud og efterspørgsel af kvalificeret arbejdskraft, der vil ramme regionen i løbet af de næste 10 år, kan især ramme yderområder og yderligere skævvride regionen, og dermed lægge en bremse på en positiv velstandsudvikling.

Vækstregnskab til brug for implementeringen af den nye strategivej

Det vil få stor betydning og markere et skifte, hvis Vækstforum Sjælland som varslet vælger en ny strategivej med få, markante indsats, som konkret og målbart skal løfte værdiskabelse og beskæftigelse i regionen.

Hermed vil Vækstforum i praksis tage et større lederskab for erhvervsudviklingen. Valget af få, markante indsatser, der tackler regionens udfordringer og løfter velstanden, skal følges til dørs i den videre strategiudvikling og især i implementeringen.

Som led i den proces anbefaler vi, for det første, at Vækstforum opstiller klare mål og ambitioner med strategien og indsatserne. Et væsentligt element her i er at sikre opbakning fra de centrale aktører i regionen til retningen for arbejdet og de valg, som dermed træffes.

For det andet skal Vækstforum disponere midlerne til færre projekter og stille krav om, at projekter skal opnå konkrete og målbare resultater i forhold til de mål, der er opstillet fra Vækstforums side.

For det tredje skal Vækstforum i langt højere grad have et vedvarende, kontinuerligt og dybere fokus på implementering, fremdrift og succesrate på de enkelte indsatsområder. Opfølgning skal ske systematisk både på projektniveau og på overordnet niveau. Vækstforum skal følge projekter og aktiviteter nøje på de tre indsatsområder og have en vedvarende dialog om status på indsatserne. Det kan netop lade sig gøre, når fokus er på få indsatser.

Vækstforum kan benytte et styringsredskab i form af et vækstregnskab til at understøtte implementering af den nye strategivej. Regnskabet skal bruges til at opstille styrende og konkrete mål for indsatsen, til at prioritere mellem projekter på indsatsområderne og til at følge og evaluere på indsatsen i strategiperioden.

Vækstregnskabet indeholder de centrale parametre, som projekter under den nye strategivej skal sigte på.²

² Vækstregnskabet er nærmere beskrevet i Bilag D.

Kapitel 2 DEN NYE STRATEGI SKAL ADRESSERE TO PROBLEMER

Region Sjælland står over for to centrale udfordringer, som skal adresseres i den nye strategi. Det drejer sig, for det første, om gabet i værdiskabelsen i virksomhederne i Region Sjælland og, for det andet, om en regional ubalance, der trækker Sjælland i to retninger.

En løsning på disse to problemer er afgørende for, at regionen kan skabe større velstand. Gabet i værdiskabelsen skyldes, at virksomheder ikke er i stand til at skabe samme værdi som i andre dele af landet. Her spiller det ind, at der er et væsentligt lavere uddannelsesniveau i virksomhederne i Region Sjælland. Den regionale ubalance betyder, at der er en skævhed, som trækker velstanden i hele regionen ned. I yderområderne i regionen er værdiskabelsen og beskæftigelsen lavere, og der er en stor afhængighed af eget erhvervsliv. I andre dele af regionen tæt på Hovedstaden er der en større værdiskabelse og velstand, og der er på grund af udpendling samtidig en begrænset afhængighed af eget erhvervsliv.

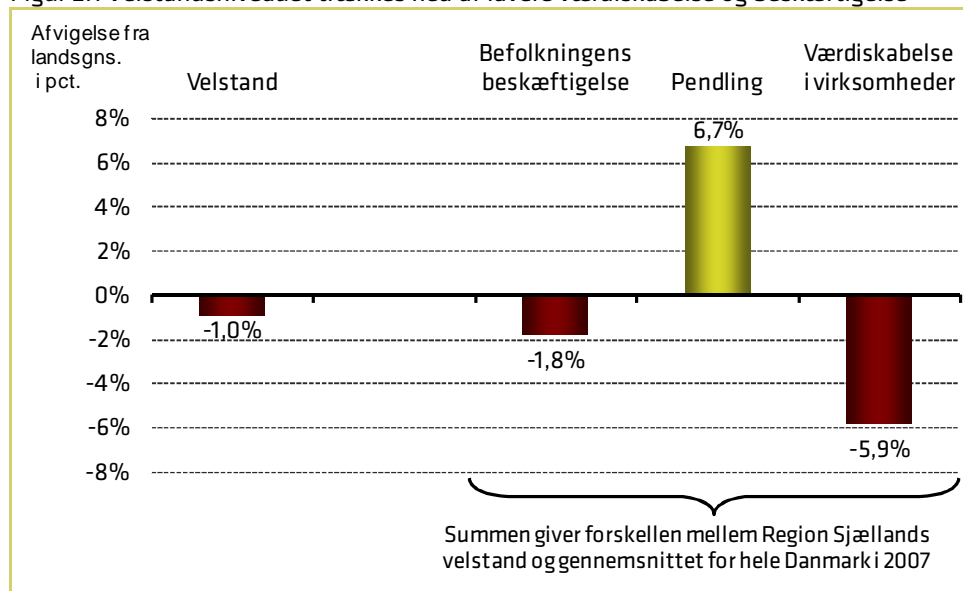
2.1. GABET I VÆRDISKABELSE TRÆKKER VELSTANDEN NED

Velstanden er det endelige mål for erhvervspolitikken. Det er velstanden som målt ved erhvervsindkomst pr. indbygger, der betyder, at vi kan finansiere offentlige serviceopgaver og opretholde velfærden. Velstanden er med andre ord det, som bestemmer beskatningsgrundlaget i kommunerne.

Vi kan påvirke velstanden gennem erhvervspolitikken ved at styrke beskæftigelsen og værdiskabelsen. Det er beskæftigelsen og værdiskabelsen som sammen med pendlingen bestemmer velstanden. Derfor skal Region Sjælland have fokus på velstanden som mål for erhvervspolitikken.

Region Sjælland ligger under det gennemsnitlige velstandsniveau i de fem regioner. Forklaringen skal især søges i, at værdiskabelsen i sjællandske virksomheder er lavere end i virksomheder i resten af landet, jf. figur 2.1.

Figur 2.1 Velstandsniveauet trækkes ned af lavere værdiskabelse og beskæftigelse

Note: Værdiskabelsen er et mål for værdien af arbejdskraftens produktion i erhvervslivet, også betegnet arbejdsproduktivitet. Værdien opgøres som løn og selvstændiges overskud pr. årsværk.

Kilde: Copenhagen Economics på baggrund af specialkørsler fra Danmarks Statistik

Velstandsniveauet i Region Sjælland ligger 1 procent under landsgennemsnittet og trækkes ned af en værdiskabelse, der ligger på 5,9 procent under landsgennemsnittet. Desuden har regionen en andel af befolkningen i beskæftigelse, der ligger 1,8 procent under landsgennemsnittet. En lavere beskæftigelse betyder, at en mindre del af befolkningen er i beskæftigelse sammenlignet med gennemsnittet i Danmark. Det er pendlingen, især fra Hovedstaden, som trækker velstanden op. Pendlingen betyder, at sjællændere arbejder i virksomheder uden for regionen og trækker indkomst med hjem til regionen. Region Sjælland har en betydelig nettoudpendling.³

Den lavere værdiskabelse kan kun i begrænset omfang forklares med sammensætningen af erhvervslivet i Region Sjælland. Den væsentligste forklaring på den lavere værdiskabelse skal findes i en lavere værdiskabelse i virksomheder inden for samme branche. Virksomhederne i Region Sjælland er med andre ord gennemsnitligt mindre produktive og ikke i stand til at skabe samme værdi med de medarbejderressourcer, de beskæftiger.

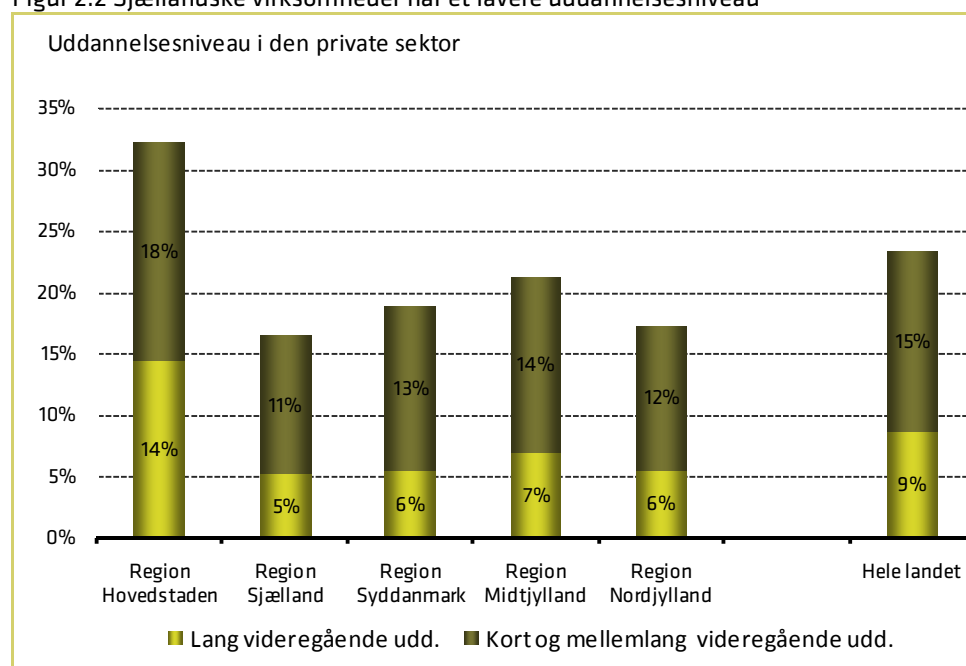
Den lavere værdiskabelse ses i alle 25 globale klyngeerhverv på nær glas & vinduer. I de andre globale erhverv som finansiel service, farma, it service, telekommunikation, medico, forretningservice, transport og logistik samt musik og spil ligger værdiskabelsen i Region Sjælland under landsgennemsnittet. Værdiskabelsen ligger også under landsgennemsnittet i de

³ Det positive pendlingsregnskab fremgår af Bilag A. Vi har i dette projekt ikke specifikt fokus på de faktorer, som påvirker pendlingen, herunder bosætningspolitik og infrastruktur, men derimod på erhvervspolitikken, der kan påvirke beskæftigelse og værdiskabelse.

lokale erhverv, som fylder meget i Region Sjællands erhvervsliv, og i naturressourceerhverv som landbrug og fiskeri.⁴

Uddannelsesniveaet har betydning for værdiskabelsen.⁵ Uddannelsesniveaet i sjællandske virksomheder ligger lavest blandt de fem regioner og væsentligt lavere end landsgennemsnittet, jf. figur 2.2.

Figur 2.2 Sjællandske virksomheder har et lavere uddannelsesniveau

Kilde: Copenhagen Economics på baggrund data fra Danmarks Statistik

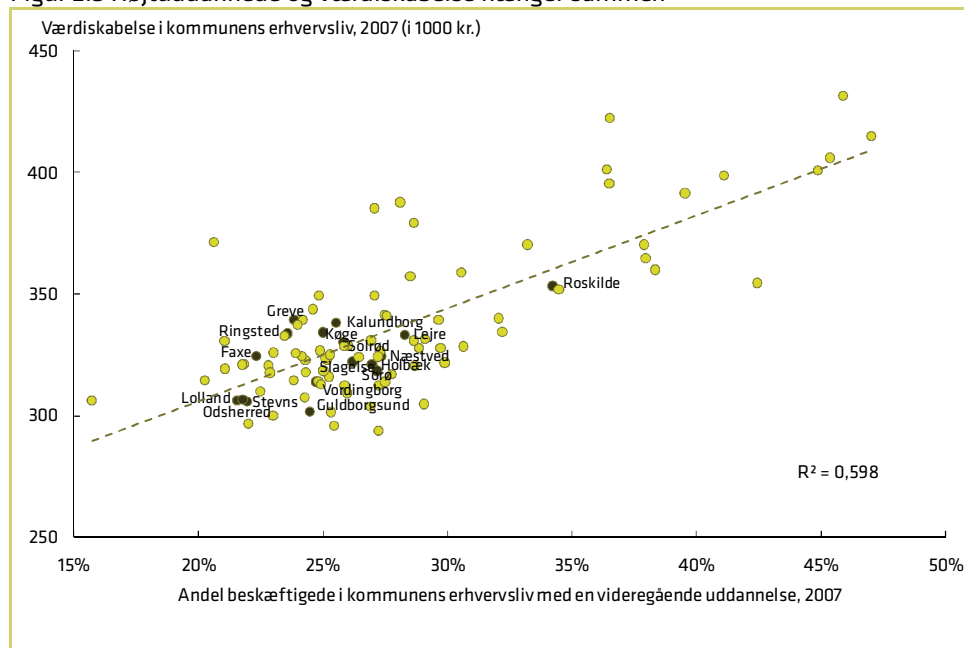
Samlet set har ca. 16 procent af de beskæftigede i den private sektor i sjællandske virksomheder en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse. Landsgennemsnittet ligger på ca. 24 procent godt trukket op af et væsentligt højere niveau i Region Hovedstaden. Men Region Sjælland ligger også under det gennemsnitlige niveau i virksomhederne i de tre vestdanske regioner, Region Nordjylland, Midtjylland og Syddanmark, hvor andelen af højtuddannede udgør ca. 19 procent.

På kommunalt niveau ser man en positiv sammenhæng mellem andelen af beskæftigede med videregående uddannelser og værdiskabelsen i de sjællandske kommuners erhvervsliv, jf. figur 2.3.

⁴ I Bilag B findes en detaljeret analyse af erhvervslivets sammensætning og værdiskabelse. I flere erhverv er Region Sjælland tæt på landsgennemsnittet, og det er på områder, hvor regionen er specialiseret.

⁵ Munch og Skaksen (2008), *Human Capital and Wages in Exporting Firms*.

Figur 2.3 Højtuddannede og værdiskabelse hænger sammen

Note: Andel beskæftigede med videregående uddannelse er opgjort november 2006

Kilde: Copenhagen Economics på baggrund af specialkørsler fra Danmarks Statistik

I figuren har vi plottet kommuner ind efter andel beskæftigede i virksomhederne med en højere uddannelse og efter værdiskabelsen i erhvervslivet. Figuren viser, at i kommuner, hvor virksomhederne har en højere andel beskæftigede med en videregående uddannelse, er værdiskabelsen højere. Blandt kommunerne i Region Sjælland er uddannelsesniveaet i virksomhederne i Roskilde højest, og virksomhederne har også den højeste værdiskabelse.

Forskellene i værdiskabelsen i de forskellige kommuner kan for en stor del forklares med andelen af beskæftigede med en videregående uddannelse. Vores beregninger viser, at 1 procentpoint højere andel af beskæftigede med en videregående uddannelse giver ca. 4.100 kr. mere i gennemsnitlig værdiskabelse.

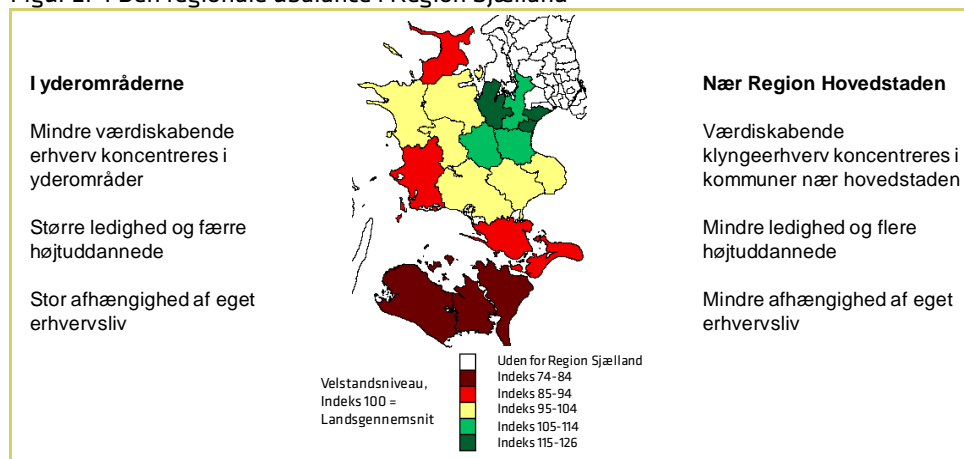
Konklusionen er klar: Uddannelsesniveaet i sjællandske virksomheder skal op, hvis værdiskabelsen og velstanden skal løftes.

2.2. REGIONAL UBALANCE AFSPEJLER ET GEOGRAFISK MØNSTER

Region Sjælland trækkes i hver sin retning velstands- og udviklingsmæssigt. Det skaber en regional ubalance. Der er risiko for, at ubalancen aktuelt forstærkes af den økonomiske krise, fordi tilbagegangen i beskæftigelsen især rammer yderområderne.

Hvis Region Sjællands næste strategi ikke bidrager til at begrænse den regionale ubalance, vil den formentlig forværres. Derfor skal strategien adressere denne problemstilling. Ubalance giver sig udtryk i en stor spredning i velstanden i regionen, jf. figur 2.4.

Figur 2. 4 Den regionale ubalance i Region Sjælland

Kilde: Copenhagen Economics på baggrund af data fra Danmarks Statistik

I kommunerne nærmest Region Hovedstaden er velstandsniveauet over eller på landsgennemsnittet. Her er der samtidig en større koncentration af værdiskabende klyngeerhverv. Ledigheden er mindre, og der er flere med en videregående uddannelse.

I de yderligt liggende kommuner i regionen – på Lolland-Falster og dele af Syd- og Vest- og Nordvestsjælland - er velstandsniveauet væsentligt lavere. Det er 25 procent lavere end landsgennemsnittet og væsentligt lavere end niveauet i kommunerne med det højeste velstandsniveau i regionen. Her er værdiskabelsen i erhvervene lavere, beskæftigelsen er lavere og andelen af højtuddannede mindre.

Situationen i regionen er mest kritisk i yderområderne, fordi man har en meget større afhængighed af sit eget erhvervsliv. Op til 95 procent af de erhvervsaktive i Lolland, Guldborgsund og Kalundborg kommuner er beskæftiget i eget erhvervsliv. I de hovedstadsnære kommuner, hvor kun ca. 50 procent er beskæftiget i eget erhvervsliv, er situationen anderledes.⁶ Her sikres en væsentlig velstand gennem pendling, og beskæftigelsesmulighederne er samtidig væsentlig bedre.

I en ganske stor del af regionen kan velstanden kun øges ved at styrke sit eget erhvervslivs værdiskabelse. Det er ikke muligt at løfte velstanden gennem pendling ved at basere sig på de stærke klyngeerhverv, der især findes i de hovedstadsnære kommuner.

Vores anbefaling er, at Region Sjælland skal prioritere indsætter og gennemføre en strategi, som løfter værdiskabelsen og beskæftigelsen i regionens yderområder, så ubalancen i velstand mindskes.

⁶ Copenhagen Economics' beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik.

Kapitel 3 FORSLAG TIL VISION, POTENTIALE OG POLICY FOR TRE INDSATSER

Region Sjælland skal prioritere målbare og konkrete indsatser på erhvervsområder, så gabet i værdiskabelsen og den regionale ubalance mindskes og velstanden øges.

Vi anbefaler, at der skal indgå tre indsatser i den nye strategivej. De tre indsatser skal understøtte regionale styrkepositioner, løfte underleverandører i globale værdikæder og sikre flere højtuddannede til sjællandske virksomheder.

I indsatsen for at understøtte regionale styrkepositioner bør Vækstforum prioritere erhvervsområderne cleantech, farma/medico og turisme. Cleantech og farma/medico er to regionale styrkepositioner, som regionen har fælles med Region Hovedstaden, og som Region Sjælland offensivt skal være politik- og målformulerende omkring. Begge erhverv har høj værdiskabelse, volumen, et potentiale for vækst og vil bidrage positivt til den regionale balance. Turisme er et erhverv med potentiale for øget vækst og værdiskabelse, også i regionens yderområder. Området kræver en ny vækstmodel med stærkt kommercielt fokus og prioritering af ”vækstlaget” af turismevirksomheder, som alle aktører og ikke mindst erhvervet vil bakke op om og indgå i.

I indsatsen for at løfte underleverandørerhvervene bør Region Sjælland gennemføre et program, der styrker strategi, forretningsudvikling og markedspositionering i mindre og mellemstore virksomheder inden for bl.a. plast, maskiner, stål og jern, byggematerialer, glas og vinduer, fødevarer og it service. Underleverandørerhvervene har volumen og potentialet for øget værdiskabelse og bred geografisk betydning i Region Sjælland.

I indsatsen for at løfte uddannelses- og kompetenceniveauet i sjællandske virksomheder bør Region Sjælland etablere et regionalt partnerskab, som kan skabe stærkere incitament til at ansætte højtuddannede. Uddannelsesniveaet i sjællandske virksomheder er lavere end andre steder og er en hindring for, at der kan ske et løft i værdiskabelsen i hele regionen.

I det følgende uddyber vi de tre indsatser og vores anbefalinger. Vi skitserer en mulig vision for hver af de tre indsatser og fremlægger anbefalinger til, hvor Vækstforum bør sætte ind i den enkelte indsats for at realisere visionen. Endvidere vurderer vi det erhvervsmæssige potentiale, hvis regionen satser på området. Med hjælp fra Vækstregnskabet beregner vi effekten, som indsatsen kan få på velstand.⁷

I det sidste afsnit sammenfatter vi begrundelserne for at fravælge de øvrige erhvervsområder, som vi har vurderet, nemlig transport & logistik, fødevarer og nicheområderne intelligent byggeri, akvakultur og frøavl.⁸

⁷ Se Bilag D for en præsentation af Vækstregnskabet og detaljerne i beregningerne.

⁸ I alt har vi vurderet ni eksisterende erhvervsområder ud fra deres volumen og performance samt deres potentiale for vækst, for løft i værdiskabelse og for forbedring i den regionale balance. Vi henviser til Bilag C for den detaljerede analyse og vurdering af områderne.

3.1. UNDERSTØTTE REGIONALE STYRKEPOSITIONER

Vækstforum skal aktivt understøtte de tre udvalgte styrkepositioner, cleantech, farma/medico og turisme.

Cleantech

Knap 8.000 ansatte er beskæftiget i ca. 230 cleantech-virksomheder i regionen. Området er i vækst, og der er en høj og voksende værdiskabelse. Der er en god regional spredning med betydelige aktiviteter i Kalundborg, Odsherred, Køge og på Lolland, mens vidensmiljøerne er koncentreret omkring Risø.

Området har således allerede stor betydning, og vi vurderer, at det kan få større betydning, og anbefaler derfor, at erhvervsområdet skal prioriteres. Region Sjælland har en stærkere specialisering i cleantech end Region Hovedstaden, men hverken Sjælland eller Hovedstaden er dog specialiseret på området.

Cleantech er et område i opbrud med stor dynamik og mange nye nicheområder. Der er i regionen satset på at etablere forsøgs- og testfaciliteter for vind, biobrændsler, solceller mv., og regionen har et antal mindre, specialiserede underleverandørvirksomheder, hvorfra vækstmulighederne på området især skal udnyttes. Der er ikke toneangivende lokomotivvirksomheder, der udstikker en entydig udviklingsretning.

Det står endnu ikke helt klart, hvilke særlige erhvervmæssige nicher eller kompetencer, Sjælland har. Overordnet er der peget på vind, vand, biobrændsel, miljøanalyse, byggeri, miljørådgivning samt affald/genbrug.⁹ Der udestår derfor stadig et vigtigt arbejde med at få indkredset og fastlagt, hvor regionen med størst fordel kan satse.

Regionen skal bygge videre på de positive erfaringer, som er høstet omkring opbygningen af forsøgsfaciliteter og vidensmiljøerne i tilknytningen hertil. Der skal samtidig være et stærkt kommercielt fokus på at involvere underleverandørvirksomheder i størst muligt omfang.

Her er en indsats rettet mod deres kommercielle afsætningsmuligheder i stil med fx Offshore Center Denmark's indsats relevant og til mulig inspiration.

Vision. Region Sjælland skal være produktions- og teststed for udvalgte cleantech teknologier og være hjemsted for avancerede og innovative underleverandørvirksomheder.

Policyforslag. Vækstforum har allerede iværksat en række langsigtede projekter inden for området, som vil blive videreført i den kommende strategiperiode. Copenhagen Cleantech Cluster (CCC) er et af de markante og visionære initiativer, som videreføres frem til 2014 og som naturligt vil være omdrejningspunktet for en del af den virksomhedsrettede indsats. Det

⁹ Niras Konsulenterne (2009), *Cleantech in the Copenhagen Zealand Region: Markets & Opportunities*.

er indlysende rigtigt, at Region Sjælland er part i CCC, fordi klyngedannelsen vil finde sted på hele Sjælland.

Vækstforums policyinitiativer og opmærksomhed i den kommende strategi bør således rette sig både mod eksisterende initiativer som CCC og nye initiativer. Vi har tre policyinitiativer, som vi anbefaler, at Vækstforum overvejer at iværksætte i forbindelse med den nye strategi.

For det første bør Vækstforum sikre, at Region Sjælland opnår en meget høj grad af udnyttelse af CCC's ydelser, og at regionen vitterlig bliver en integreret del af CCC. Konkret skal det sikres, at sjællandske underleverandørvirksomheder opnår adgang til rådgivning, service og samarbejdsmuligheder, som stilles til rådighed eller formidles via CCC. Det skal i den forbindelse overvejes at have en kommercielt orienteret projektleder – en forbindelsesofficer – der kan sikre, at CCC i betydeligt omfang kommer til at involvere sjællandske virksomheder.

For det andet skal Vækstforum selv være mål- og policyformulerende inden for cleantech og i forhold til indsatsen via CCC. Vækstforum skal med de centrale aktører sætte tydelige mål og prioriteter op for regionen. Der skal for cleantech ligesom for de øvrige områder tegnes et strategibillede, som angiver retningen for cleantech. Her skal der naturligvis også trækkes på vidensopsamlingen, der vil komme til at ske i CCC.

For det tredje bør regionen involvere sig i strategiske projekter, når det drejer om etableringen af fx test og forsøgsfaciliteter i regionen. Der er aktuelt to centre i spil. Et nationalt testcenter for vindmøller og et testcenter for vindkomponenter, som er ønsket af industrien og hvor bl.a. Risø DTU er nævnt som en mulig lokalisering. Region Sjælland skal være en aktiv partner i at tiltrække og etablere sådanne centre.

Potentiale. Ambitionen for Region Sjælland kan være at bidrage til etableringen af yderligere 2.500 nye jobs inden for cleantech i 2014. Det svarer til en vækst på ca. 30 procent i forhold til de ca. 7.800 job inden for cleantech i dag (i 2007). Vores beregninger med udgangspunkt i Vækstregnskabet viser, at opnå målet i 2014 vil det betyde en velstandsstigning på 0,7 procent pr. indbygger eller i alt 840 mio. kr. pr. år.

Farma/medico

Region Sjælland har ca. 40 større virksomheder relateret til produktion inden for farma og flere hundrede små virksomheder relateret til medico. Der er beskæftiget ca. 7.000 inden for farma/medico. Farma/medico har strategisk betydning og bør prioriteres. Samlet betyder virksomhederne meget i kraft af volumen, værdiskabelse og geografisk spredning.

Noget tyder dog på, at farma i disse år er under pres i regionen, mens medico ser ud til at være præget af stor dynamik. Vækstpotentialet er til stede for medico, men i mindre omfang for farma. Begge erhvervsområder er tæt integreret med en større klyngedannelse på hele

Sjælland og i Sydsverige, og derfor skal en del af Region Sjællands policyfokus udvikles sammen med Region Hovedstaden.

Den nuværende farma-produktion i Region Sjælland er i høj grad historisk betinget i kraft af især Novo Nordisks og Lundbecks engagement. Endvidere har norske Pronova for nylig etableret sig i Kalundborg. Vi vurderer imidlertid ikke, at nye lokaliseringer af farma-produktion skal være omdrejningspunktet for en regional strategi, da vi ikke forventer, at der kan tiltrækkes farmaproduktion i større omfang til Sjælland eller det øvrige Danmark. Til gengæld er det afgørende, at Region Sjælland med sine samarbejdspartnere understøtter den eksisterende farma-produktion, så den kan fastholdes og udbygges.

Inden for medico findes der i Region Sjælland en underskov af små og mellemstore virksomheder med egen afsætning til slutbrugere, samt ikke mindst en gruppe af specialiserede underleverandører bl.a. funderet i plast- og kompositkompetencer. Der er et produktivitetspotentiale i at understøtte de mest talentfulde medico-virksomheder, så de kommer ind i et professionelt vækstforløb. Her kan regionale rammer for innovation og vækst yde et bidrag, gerne i samspil med relevante aktører i hovedstaden.

Vision. Region Sjællands indsats skal sikre de bedst tænkelige rammevilkår for produktion og udvikling i en af Europas førende farma/medico klynger.

Policyforslag. Region Sjællands indsats skal overordnet ske i to spor: For det første skal regionen i tæt samarbejde med Region Hovedstaden overvåge og være policyformulerende omkring rammerne for klyngen. I Hovedstaden er der taget indledende skridt til dette arbejde sammen med bl.a. Dansk Biotek og Lægemiddelindustriforeningen. Region Sjælland skal indgå heri.

For det andet er det vores anbefaling, at Region Sjælland bør tage egne initiativer, der kan styrke regionen på nogle af de kritiske rammebetingelser omkring finansiering og kommercialisering.

Vi har ikke fundet, at Region Sjælland har en stærk erhvervsmæssig koncentration af virksomheder, der udvikler teknologier og løsninger til sundheds- og socialområdet. Det udelukker naturligvis ikke, at regionen kan søge et tættere samarbejde med virksomheder om at udvikle fx arbejdskraftbesparende teknologier eller teknologier, der kan bedre behandlings- og plejeforløb.

Potentiale. Ambitionen for Region Sjælland kan være, at det stigende antal arbejdssteder inden for farma/medico omsættes i flere arbejdspladser. Målet kan være 250 arbejdspladser inden for medico i 2014 svarende til en stigning på 15 procent (i forhold til 2007). Inden for farma kan målet være at fastholde det nuværende niveau. Den velstandsmæssige effekt ifølge beregninger foretaget med Vækstregnskabet vil være ca. 80 mio. kr. årligt.

Turisme

Turismen er i positiv vækst. Der er beskæftiget ca. 2.000 i de globalt orienterede turismeerhverv i regionen og samlet 11.500 i en udvidet definition af turisme, hvor bl.a. cafeteriaer, værtshuse og sportsanlæg indgår. Der er et betydeligt vækstpotentiale, især i regionens yderområder, og der er basis for et løft i produktiviteten, som i dag ligger lavt. Turismen bør derfor prioriteres i den fremtidige strategi. Det bør i den forbindelse have prioritet, at turismen skal løfte regionens yderområder.

En række turismevirksomheder er i de senere år lykkedes med at løfte sig op i markedet og skabe en bedre forretning i regionen via fornyelse, forædling og investering. Succeshistorierne viser, at det godt kan lykkes at skabe vækst i turismeformer med høj værditilvækst. Det gælder både kroer, slotte/herregårde, campingpladser, konferencecentre, kvalitetsrestauranter og -cafeer, mikrobryggerier, gårdbutikker, shoppingtilbud, bymiljøer, attraktioner, kultur- og naturoplevelser m.v.

Især Hovedstaden udgør et unikt nærmarked, som kan udvikles yderligere. Men den del af aktiviteterne, der retter sig mod resten af landet samt de udenlandske nærmarkeder, kan også løftes. Hovedudfordringen er at skabe et markant løft i kvalitet og attraktivitet, som kan bære øget værditilvækst og bedre lønsomhed.

Det kræver en fokuseret og langsigtet indsats at fremme regionens højværdi-turisme. Indsatsen bør inkludere en vifte af attraktionsfaktorer fra kunst og kultur til lokale fødevarer og samspil med andre erhvervsmæssige styrkepositioner som fx cleantech. Men turismen bør endeligt være omdrejningspunkt i indsatsen.

Det dedikerede turismefokus udelukker ikke, at der også vil kunne arbejdes med oplevelser som lokaliseringfaktor, kreative rådgivningserhverv og oplevelsesbaseret forretningsudvikling i traditionelle erhverv. Men den type indsats bør ske i et særskilt regi, så der ikke skabes strategisk forvirring i forhold til delvist relaterede, men grundlæggende forskelligartede indsatsområder i regionens samlede oplevelsesøkonomi.

Vision. Region Sjælland skal være en attraktiv destination for *up-market* ferie- og erhvervsturisme.

Policyforslag. Region Sjælland skal sætte sig i spidsen for at realisere visionen gennem en fælles kommercielt orienteret strategi, som kommuner, det regionale turismeselskab og især virksomheder i regionen vil indgå i. Strategien skal styrke rammerne for produktforædling og forretningsudvikling i "vækstlaget" i regionens turismevirksomheder, som satser på øget kvalitet og attraktivitet. Strategien skal endvidere anerkende, at indsatsen i vid udstrækning skal tilrettelægges til gavn for regionens yderområder.

Potentiale. Ambitionen kan være en vækst i beskæftigelsen inden for turismen på 20 procent svarende til 600 jobs og en vækst i værdiskabelsen på ligeledes 20 procent i 2014.

Den samlede effekt på velstanden i regionen som helhed vil være på ca. 0,3 pct. svarende til en velstandsstigning på ca. 330 mio. kr. Effekten vil slå igennem i et bredt udsnit af kommuner i bl.a. udkantsområder og dermed få en positiv virkning på den regionale balance.

3.2. LØFT UNDERLEVERANDØRER I GLOBALE VÆRDIKÆDER

Region Sjælland har et betydeligt antal underleverandørvirksomheder med anslået ca. 12.000 arbejdspladser inden for bl.a. plast, maskiner, stål & jern, glas & vinduer. Inden for fødevarer, it service, farma/medico og cleantech er der også mange underleverandører.

De har en god regional fordeling og en værdiskabelse, der ligger over gennemsnittet i regionen, men de er ikke vokset i samme omfang, som underleverandører i andre regioner, og de halter efter på produktivitet. Vi vurderer, at erhvervene har en væsentlig betydning og et potentiale, og vi anbefaler derfor, at underleverandørerhvervene prioriteres i den nye strategi.

Underleverandørerne betjener en vifte af forskellige værdikæder i både ind- og udland, og de udgør ikke en sammenhængende klynge. På tværs af brancher står mange af regionens underleverandører imidlertid over for parallelle udfordringer i relation til skærpet global konkurrence, behov for udvikling af nye nicheprodukter, udvikling af teknologi, udvikling af salg, udvikling af organisation og kompetencer, generationsskifte m.v.

Vejen til succes for mange traditionelle underleverandører går via et tæt samspil med toneangivende aftagervirksomheder i ind- og udland. Det kan indebære en stærk specialisering inden for et meget snævert produktområde, udvikling af et stort professionelt serviceelement i leverancerne, samt løbende innovation og fornyelse. Der er et betydeligt vækstpotentiale i at understøtte den forretningsmæssige udvikling og industrielle innovation i regionens mest talentfulde underleverandørvirksomheder. En indsats på dette område kan komme hele regionen til gavn.

Region Sjælland er ikke den eneste region, hvor underleverandører har stor betydning for erhvervsgrundlaget. Men regionen udmærker sig ved i endnu højere grad end andre regioner at være kendetegnet ved mange underleverandører. Fremadrettet bør regionen forædle og videreudvikle denne erhvervsmæssige funktion.

Vision. Region Sjælland vil transformere underleverandørvirksomheder med vækstpotentiale til globale succeser.

Policyforslag. Region Sjælland skal designe og gennemføre et 4-årigt virksomhedsrettet program, der skal rulles ud i større skala og dermed nå ud til mange virksomheder i udvalgte brancher.

Programmet skal sigte på at udvikle strategi og forretning hos underleverandører i de udvalgte brancher, bl.a. med fokus på muligheder i specialisering, innovation og positionering i internationale værdikæder. Kernen i programmet skal være et virksomhedsstrategiforløb, der tager sigte på at forny virksomhedernes strategiske og forretningsmæssige grundlag.

Det vil således være afgørende, at forløbene gennemføres på de enkelte deltagende virksomheders præmisser, og at de tager afsæt i virksomhedernes specifikke problemstillinger. Forløbene skal gøre brug af og drives sammen med professionelle rådgivere. Satsningen kan gennemføres ved hjælp af eksterne rådgivere, der ikke normalt yder offentlig erhvervsservice, men virksomhedsrådgivning. Det kan også indgå i programmet, at der udvikles og formidles virksomhedscases osv., der kan tjene til inspiration og læring.

Initiativet kan supplere ”Vækst gennem rådgivning” i væksthush-regi, der sigter på små virksomheder under 25 ansatte. Det kan rette sig mod også mellemstore virksomheder, tillade længere forløb omkring forretningsudvikling og muliggøre, at langt flere virksomheder gennemløber et udviklingsforløb. Initiativet kan også hænge nøje sammen med den regionale investeringsfond med risikovillig kapital, som er under etablering i regionen, og som bl.a. sigter på virksomheder på det industrielle område.

Potentiale. Iværksætter regionen det skitserede program kan ambitionen og målsætningen være, at programmet skal bidrage til at løfte omsætning, innovation og markedsposition i minimum 200 sjællandske underleverandørvirksomheder i 2014.

Det bør øge værdiskabelsen med gennemsnitligt 10 procent i disse virksomheder, og det vil betyde en velstandseffekt på 127 mio. kr. årligt.

3.3. FLERE HØJTUDDANNEDE I SJÆLLANDSKE VIRKSOMHEDER

Ansatte i sjællandske virksomheder har et lavere uddannelsesniveau end gennemsnittet i de andre regioner. Og det er formentlig en vigtig faktor bag en lavere værdiskabelse i regionens virksomheder.

Vi vurderer, at det uden et højere uddannelsesniveau bliver svært at opnå et løft i værdiskabelsen bredt set, som der er behov for i sjællandske virksomheder. Derfor anbefaler vi, at flere højtuddannede i sjællandske virksomheder bør være et indsatsområde i den nye strategi.

Der er målsætninger på nationalt niveau for et højere uddannelsesniveau, og der er iværksat forskellige tiltag, bl.a. videnpilotordningen, for at få flere højtuddannede ansat i mindre virksomheder. Det er usikkert om tiltagene virker, om der er tilstrækkelig stærke incitament for unge til at søge videregående uddannelser og for virksomheder til at rekruttere ansatte med videregående uddannelser. Region Sjælland har et særskilt problem, som regionen i et partnerskab med bl.a. faglige organisationer, erhvervsorganisationer og uddannelsesinstitutioner kan sætte fokus på og løse.

Vision. Region Sjælland vil skabe et løft i kompetenceniveauet i sjællandske virksomheder mod 2014.

Policyforslag. Region Sjælland kan etablere et regionalt partnerskab, der står bag kampagner og projekter, som har to fokuspunkter: At flere tager en videregående uddannelse, og at flere sjællandske virksomheder rekrutterer og beskæftiger personer med en videregående uddannelse.

Partnerskabet skal have en meget bred deltagelse og gerne involvere kommuner, uddannelsesinstitutioner, væksthus, erhvervsråd, branche- og erhvervsorganisationer, skoler, gymnasier mv.

For at virksomhederne ansætter flere højtuddannede, kan partnerskabet overveje og iværksætte forskellige initiativer:

- forbedre incitamentet til at bruge videnspilotordningen, så brugen flerdobles
- forbedre incitamentet til at tage videregående uddannelser
- gennemføre holdningskampagner og møder hos virksomhedsledere i regionen
- tilbyde rådgivningsforløb for rekrutteringsansvarlige i virksomhederne
- formidle studiejob som erfaringsmæssigt øger rekrutteringen af højtuddannede

Der skal formentlig overvejes en bredere vifte af tiltag for at løfte uddannelsesniveaueet for alvor. I den forbindelse bør det også overvejes, om forbedring af uddannelses tilbuddene skal indgå i regionens strategi på området.

Potentiale. Ambitionsniveauet kan være, at uddannelsesniveaueet i sjællandske virksomheder kommer på niveau med gennemsnittet i de tre vstdanske regioner. Det vil betyde, at andelen af beskæftigede med en videregående uddannelse skal løftes fra det nuværende ca. 16 procent til ca. 19 procent. Det skal ses i forhold til landsgennemsnittet på 23 procent. Selv et mål på 18 procent vil være ambitiøst og svært at nå i 2014.

Konsekvensen af et løft i uddannelsesniveaueet til 19 procent vil have ganske stor betydning – og formentlig størst betydning af de indsatser, som vi foreslår i den nye strategivej. Det vil føre til et løft i velstanden i hele regionen på 1,1 procent svarende til en stigning i indkomsten på ca. 1,4 mia. kr.

3.4. ERHVERVSOMRÅDER SOM IKKE PRIORITERES

Vi har nedprioriteret transport & logistik, fødevarer og de tre mindre nicheområder intelligent byggeri, akvakultur og frøavl. Begrundelsen for dette er sammenfattet i Tabel 3.1.

Tabel 3.1 Sammenfatning på vurdering af områder, som ikke prioriteres

Erhvervsområde	Vurdering
Transport & logistik	Området står svagere på værdiskabelse og vækstmuligheder. Det kan ikke i samme omfang som andre erhverv mindske den regionale ubalance.
Fødevarer	Regionen er mindre konkurrencedygtig omkring den forskningsbaserede fødevarerinnovation sammenholdt med andre regioner.
Intelligent byggeri, akvakultur, frøavl	Områderne er for små til at kunne bære en markant satsning, og selv en markant udvikling på områderne vil ikke kunne flytte meget i det samlede regionale vækstbillede.

Kilde: *Copenhagen Economics*

Transport & logistik

Målt på beskæftigelse er transport & logistik med ca. 2.000 beskæftigede et af regionens mindre erhvervsområder. Produktiviteten er lav i forhold til landsgennemsnittet. Den regionale spredning af området er relativ god med Greve/Køge/Faxe og Guldborgsund/Lolland som de førende områder.

Etableringen af Femern Bælt åbner nye muligheder for udvikling af transport & logistik i regionen. Spørgsmålet er, om det vil styrke centrene omkring København, især i Tåstrup og Køge/Greve eller åbne muligheder i den sydlige del af regionen. På Lolland arbejdes der på at forberede etablering af nye transportcentre, og erhvervslivet udviser interesse for at investere i området. Men etableringen af Femern Bælt kan også forstærke en gældende tendens til centralisering i distributionsaktiviteter som følge af den stigende internationalisering. Internationale koncerner etablerer eller trækker på centrale, avancerede distributionscentre, der kan dække større geografiske områder, fx det nordiske og baltiske område. I den vurdering vil Femern Bælt styrke de eksisterende centre i Tåstrup og Køge/Greve.¹⁰

I det perspektiv ligger beskæftigelsespotentialer især i Greve/Køge og altså i mindre grad i regionens yderområder. Men mest afgørende i en vurdering af logistik & transport i forhold til andre erhverv i regionen er, at erhvervet har en lav værdiskabelse, og vi vurderer ikke, at potentialer for at højne værdiskabelsen er stort. Det er samlet vores vurdering, at området ikke vil kunne levere afgørende svar på de produktivets- og balancemæssige udfordringer, som regionen står overfor.

Fødevarer

Fødevarer er et område med stor, men vigende beskæftigelse på ca. 8.000. Produktiviteten er på et gennemsnitligt niveau, men stigende. Slagelse, Ringsted og Faxe er førende på området. For Slagelse og Ringsted har lokaliseringen af Arla og Danish Crown særskilt stor betydning.

For de store, internationale fødevarerkoncerner er forskningsbaseret innovation sammen med skalafordeler i produktion, distribution og markedsbearbejdning kritiske konkurrenceparametre. Hverken erhvervs- eller forskningsmæssigt er regionen efter vores vurdering klædt på til at tage konkurrencen op med de regioner, der satser på at blive centre for forskningsbase-

¹⁰ Copenhagen Capacity (2008), *Nordisk distribution: Benchmarkanalyse af Region Sjælland*.

ret fødevarerinnovation. Det gælder fx i Region Midtjylland, hvor Århus satser på at blive et af verdens fem stærkeste videnklynger inden for landbrugs- og fødevarerhvervet.

I den anden ”hovedgren” af fødevarer – produktion af kvalitets- og niche-fødevarer i mindre skala – har regionen et godt udgangspunkt og et klart udviklingspotentiale.

Samlet set mener vi imidlertid ikke, at området kan bære en regional satsning, der kan give effektivt modsvar til de regionale udviklingsudfordringer. Som elementer i henholdsvis turismesatsningen og underleverandørsatsningen bør fødevarerområdet imidlertid prioriteres fremover.

Mindre nicheområder (intelligent byggeri, akvakultur, frøavl)

Potentiale vurderingen har også omfattet tre mindre erhvervsområder, som i et vist omfang har været prioriteret i den hidtidige indsats. Det gælder intelligent byggeri, akvakultur og frøavl.

Selvom der inden for alle tre områder er visse udviklingspotentialer, så er områderne trods alt så små, at selv en markant udvikling her ikke vil kunne flytte meget i det samlede regionale vækstbillede.

Intelligent byggeri er i vid udstrækning dækket af ovenstående potentiale vurderinger af cleantech og underleverandører (primært byggevarer). Teknologisk Institut har en betydelig viden på området intelligent byggeri, men vi kan ikke herudover identificere regionale kernekompetencer på dette område, som kan begrunde en særlig stor og markant indsats.

Akvakultur er et nyt udviklingsområde med gode naturgivne vækstbetingelser i regionen og med et spændende markedspotentiale bl.a. grundet nærheden til det store potentielle aftagermarked i hovedstaden. Der er endnu ikke etableret nævneværdige erhvervs mæssige styrker inden for forædling og afsætning af fisk og skaldyr fra akvakultur, så her ligger umiddelbart en vækstbarriere.

Frøavl er en veletableret regional styrkeposition med videninstitutioner, globale virksomheder og en veludviklet leverandørstruktur. Udfordringen er her at vedligeholde og styrke den opnåede position.